

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ

Любен Витанов

Резюме: Оценяването е ключов компонент в процеса на обучение. От неговата ефективност зависи не само диагностиката на академичните постижения на учениците, но и тяхната мотивация и успех в училище. Оценяването е в динамична връзка с рефлексията, която дава възможност за по-добро планиране, организиране и провеждане на преподаването и ученето. Затова оценяването трябва да се провежда с разнообразни методи и техники, включително и нетрадиционни, за да осъществява своите констатиращи, диагностични, мотивационни и прогностични функции в учебния процес.

В статията се разглеждат същността и педагогическите възможности на някои иновативни методи и техники за оценяване и рефлексия. Много от тях се използват успешно в работата на много ефективни учители, но все още не се прилагат в масовата практика.

Ключови думи: методи и техники за оценяване, иновативни методи и техники за оценяване и рефлексия на учениците

INNOVATIVE METHODS AND TECHNIQUES FOR STUDENT ASSESSMENT

Lyuben Vitanov

Abstract: Student assessment is a key component in the teaching process. Not only the diagnostic of students' academic achievements but also their motivation and success in school depends on its effectiveness. Assessment is in a dynamic relationship with reflection, which allows for better planning, organizing and conducting teaching and learning. Therefore, assessment must be conducted with a variety of methods and techniques, including non-traditional, to perform its ascertaining, diagnostic, motivational and prognostic functions in the learning process.

This article discusses the nature and pedagogical possibilities of some innovative methods and techniques for assessment and reflection. Many of them are used successfully in the work of very effective teachers but are not yet applied in mass practice.

Keywords: assessment methods and techniques, innovative methods and techniques for assessment and reflection of students

УВОД

„Оценяването е системен процес на установяване и измерване на постигнатите резултати от обучението и на нивото на подготвеност на учениците за бъдещата им реализация“ (Ordinance, 2016). В него се преплитат разнообразни цели и дейности, които дават важна информация на учителя не само за постиженията и напредъка на учениците, но и за планиране, организиране и осъществяване на ефективен процес на преподаване и учене, възпитание и социализация.

Важно изискване към оценяването е неговата обективност, която може да бъде увеличена и с използването на разнообразни подходи за оценяване. В тази статия се разглеждат някои иновативни методи и техники на оценяване, които са част от ефективните педагогически практики и могат по-системно да бъдат прилагани в българското училище.

СЪЩНОСТ, ФУНКЦИИ И ЕЛЕМЕНТИ НА ОЦЕНЯВАНЕТО

Оценяването е важна част от планирането и организирането на обучението, възпитанието и социализацията на учениците. По своята същност то е сложен процес на сравняване и измерване в широк смисъл, основано на данни (Delibaltova, 2018: 395), които учителят получава директно или индиректно. Тези данни са свързани както с резултатите от обучението, така и с проследяване на групи от компетентности, умения, ценностни ориентации, личностно развитие на учениците и др.

Оценяването е „функция на информацията, която получаваме за процеса на обучение и неговия конкретен резултат“ (Petrov, 2016:243). То е насочено към това какво, колко и в какъв времеви период е усвоено от учениците (Sternberg & Williams, 2014: 710).

В този смисъл то може да се разглежда по-широко като диагностичен процес, който включва контролиране, проверяване, поставяне на оценки, измерване и др. (вж. Petrov, 2016: 244).

В този смисъл то е ключово и за осъществяване на ефективна обратна връзка, управление и контрол, проверяване (Radev, 2005: 446 – 447) и планиране на евентуални корекции в работата или допълнително обучение и консултации.

Оценяването осъществява три важни функции в процеса на обучение, възпитание и управление на класа – констатираща, диагностична и прогностична. Констатиращата е свързана с установяване на компетентностите – усвоените знания, умения и отношения. Втората е насочена към диагностика на резултатите от възпитанието и обучението

и към формулиране на изводи и обобщения. Третата, прогностична функция, се отнася до „предвиждане на бъдещи тенденции в развитието на учебно-възпитателния процес, с цел неговото управление и контрол“ (Petrov, 2016: 244).

Към тези функции може да посочим и една друга ключова – мотивационната, която определя значението на оценяването като важен компонент за мотивацията на учениците в процеса на обучение (вж. Sternberg & Williams, 2014: 714).

Оценяването има и три важни елемента – познание, наблюдение и интерпретация. Първият от тях е свързан с установяването не само на усвоените компетентности, но и на напредъка на учениците. Вторият е насочен към „ситуациите, които са подходящи за демонстриране на тези ключови умения“, а третият включва формалните и неформални правила, по които интерпретираме резултатите от получените данни от проучването, изследването, наблюдението, тестването и др. (Delibaltova, 2018:396 – 397)

ФОРМИРАЩО И НОРМАТИВНО ОЦЕНЯВАНЕ

Оценяването може да е ориентирано към диагностика на училищната готовност, диагностика на резултатите от обучението, диагностика на личностното развитие и др.

Най-често обаче се оценяват постигнатите резултати от обучението и напредъкът по съответния учебен предмет. Това може да се реализира с разнообразни видове, подходи или стратегии, два от ключовите които са формиращото и нормативното оценяване (Делибалтова, 2018: 398).

Нормативното оценяване е свързано със сравняване на постиженията на всеки ученик с тези на останалите ученици. Често той е свързан с оценка (цифрова, брой точки и др.), която е основа за успешно завършване на етап, външно оценяване, включване в групи по интереси, допълнително обучение и др.

Много важна роля в училище има формиращото оценяване, което се извършва по критерии и което измерва степента на постигане на компетентностите като очаквани резултати в учебните програми или в държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка. Затова често се определя и като критериално оценяване (Ordinance, 2016).

Важна цел на формиращото оценяване е не толкова да постави оценка, а да установи „силните и слабите страни в миналото на ученика“ (вж. Sternberg & Williams, 2014: 710) и неговия прогрес в постигане на целите на обучение (Делибалтова, 2018: 398).

В този смисъл това оценяване има важни диагностични функции, които се реализират като част от входящата диагностика, текущо или

заклучително като част от изходящата диагностика. Формиращото оценяване може да бъде провеждано устно, писмено, практически, индивидуално или с целия клас и др. (вж. Petrov, 2016: 253). То може да бъде формално или неформално, като се използват точни методи за оценяване (като тестовете например); да включва наблюдения, разговори и други източници на информация като снимки, участия в различни дейности и инициативи, писмени материали, портфолио и др. (вж. Sternberg & Williams, 2014: 710).

От ключово значение за ефективното оценяване на учениците е използването на разнообразни методи и педагогически техники. В следващата част ще опиша кои от тях са акцент в нетрадиционните, иновативни техники.

ТЕСТОВИ ЗАДАЧИ С ПОВЕЧЕ ОТ ЕДИН ВЕРЕН ОТГОВОР

Те поставят учениците в различна от традиционната ситуация, като се търси повече от един верен отговор при задачи със структуриран отговор. Така се стимулира мисленето, насочено към конвергентност. Например: „Кои от тези превозни средства са обществен транспорт: а) тролейбус; б) автомобил; г) таксиметров автомобил?“

Ефективни могат да бъдат и открити въпроси и задачи за оценяване. Така учениците допълват думи, довършват изречения или дават кратки отговори на въпроси. Например: „Дайте примери за машини, които работят с електричество.“, „Защо алуминият се използва за производство на самолети?“ и др.

АКТИВНО И НЕПРЯКО НАБЛЮДЕНИЕ

То дава възможност да се събере информация за поведението на децата в различни ситуации, включително и в реална автентична среда. При него учителят следи и записва дейността и поведението на учениците в различни ситуации и етапи от урока или процеса на обучение. Така се събира важна информация за оценяване на много умения, включително за самостоятелна работа, точно изпълнение на поставени задачи, прояви на креативност, общуване и много други.

При активното наблюдение учителят се включва като реален член на екип, група или група учеща се общност. Така се провежда по-обективно наблюдение (например върху усвояването на процедури за планиране на дейности по изработване на изделие).

Добра практика при тези наблюдения е да се определят няколко основни критерия, по които да се следи развитието на ученика в определен период или при определени теми, задачи и дейности.

Съществена част от наблюдението е записването в протоколи и дневници. Учителят може да състави свои готови форми за наблюдение, като само отбелязва резултатите.

ПРОБЛЕМНИ ЗАДАЧИ, ПРОЕКТИ, ИГРИ И КАЗУСИ

Тези методи на оценяване са насочени към наблюдаване и регистриране на разнообразни преносими умения на учениците. Те включват например формулиране на хипотези, търсене на доказателства, защита на позиция, представяне на проекти, решени задачи и др. Задачите са насочени към представяне на проблеми, казуси и работа по малки проекти, по които учениците се стремят да предлагат идеи и решения от типа „Ако..., то...“. Например: „Ако изненадващо завали гъжд при вашата разходка в планината, то...“, или „Ако детето не може да полее цветето, поставено високо на етажерката, то...“ и др.

Наблюдения и оценяване може да се организира и при различни роли, делови и симулативни игри, при които се оценяват умения за общуване, взаимодействие, ангажираност, стремеж към принос и успех, екипност и др.

АВТЕНТИЧНО ОЦЕНЯВАНЕ

Оценяването може ефективно да се свърже с реалния живот на учениците, с техните интереси, проблеми и дейности. Затова то се практикува успешно от много ефективни учители.

При автентичното оценяване на учениците се дават близки до тяхното практическо ежедневие въпроси и задачи. Те включват знания и умения, които им дават възможност „да показват своите постижения или способности в контекста на реалния живот“ (вж. Sternberg & Williams, 2014: 701).

Автентичното оценяване е насочено към близки и увлекателни проблеми или въпроси, които учениците трябва да решават, като прилагат творчество и практически умения, често свързани с трансфер на знания и умения. Така задачите са аналогични на проблеми от реалния живот, на дейности или групи подобни, каквито решават възрастните или професионалистите от различни области (Wiggins, 1993: 229). „Ние не просто искаме учениците да знаят съдържанието на дисциплините, когато завършат“, отбелязва J. Mueller (2005). Ние искаме още да установим доколко те „могат да използват придобитите знания и умения в реалния свят“, в „автентични ситуации“. Той посочва и няколко важни характеристики на автентичното в сравнение с традиционното оценяване. На първо място автентичното оценяване е насочено към изпълнение на задачи, а не към избор на отговор. На второ място то е ориентирано към истинския живот, а не към измислени ситуации. Автентичното оценяване е свързано с приложение, а не с разпознаване и възпроизвеждане на знания и умения. Накрая, то е структурирано от ученика, а не от учителя, както е при традиционното (Mueller, 2016).

Тъй като автентичното оценяване е свързано с проследяване как учениците прилагат в практически дейности своите знания и умения, то е особено полезно при ефективното оценяване на технологични и инженерни умения, усвоени в обучението по технологии и предприемачество.

Така например, ако искаме да проверим уменията на учениците да използват подвижно свързване на елементи и модули, можем да проследим практическата работа по изработване на модел с колела. По този начин учениците ще демонстрират знания за подвижно свързване на колела с ос от клечки, кламер, сламка, кабар или ще покажат неумение да изработват подвижно съединение, като залепят колелата от картон към модела.

Пример за автентична практическа задача е и изработването на изделие, което да служи в ежедневието на ученика (например моливник от отпагъчни материали или ключодържател от текстил).

ЕЛЕКТРОННО ПОРТФОЛИО НА КЛАСА И УЧЕНИКА

Портфолиото е важен инструмент за наблюдение и оценяване на учениците. Чрез него се събират различни продукти и материали от работата на учениците – решени задачи, рисунки, проекти, снимки на изработени изделия и модели, решени тестове, общи идеи и решения, проведени мероприятия и постижения и др. Основната роля на портфолиото е проследяването на напредъка на учениците (група, клас и т.н.) в процеса на обучение и социализация.

Затова в последните години се предлагат редица варианти и готови форми за водене на портфолио, сред които особено място заема електронното портфолио. То предоставя разнообразни гъвкави възможности за колекции от лични или колективни работи и учебни артефакти в дигитални формати като снимки, видеоклипове, записи, изображения, връзки към уебсайтове и др. Изследванията показват техните по-добри възможности за проследяване на постиженията и напредъка на отделния ученик или класа (вж. Theodosiadou, & Konstantinidis, 2015).

Електронното портфолио може да бъде организирано и по раздели. Например: „Какво харесвам и обичам“, „Моите успехи и трудни моменти“, „Моето учене, проекти и решени задачи“, „Другите за мен“ и т.н.

Изследванията установяват, че успешно могат да се записват практически дейности, обяснения на работа по изработване на изделия, описание на изработени артефакти и др. (Saarinen, Seitamaa & Hakkarainen, 2017).

Добре организираното електронно портфолио може не само да съхранява образци от работата на ученика и класа, да проследява напредъка, но и да разкрива слабости и ограничения. Изследванията и добри практики показват, че то може да се използва успешно за подобряване на оценяването на малките ученици (Saarinen, Seitamaa & Hakkarainen, 2017).

Електронното портфолио на класа може да се организира и поддържа и от учениците. То може да включва кратки галерии от снимки, кратки видеофилми, направени от самите ученици през годината. Възможно е документиране на планиране и отчет за постиженията на класа в края на календарната година, в края на учебния срок или учебната година.

АСОЦИАТИВЕН ОБЛАК

Тази техника включва оценяване с използване на асоциациите на учениците по определена тема. При нея в средата на голям лист или на дъската учителят изписва понятие, въпрос, дума или друго, а учениците трябва да изпишат около даденото понятие всички асоциирани с него думи, правила, процедури и др. Учениците се насочват да пишат, да залепват малки снимки, да скицират или рисуват всичко, което си мислят, представят или припомнят, свързано с главната тема. Например в „облак“ записваме грижи за цветята, а около него в малки „облачета“ учениците пишат или рисуват всичко, което свързват с тези грижи.

ЗНАМ, ИСКАМ ДА ЗНАМ, НАУЧИХ

Тази техника се използва, за да се направи бърза оценка на предварителните знания на учениците по темата преди или в началото на урока. Те оценяват своите знания, умения по определена тема, своите пропуски или желаниа за нови знания. Техниката включва работа в таблица с три сектора – Знам, Искam да знам и Научих. В началото на работата по темата се попълват първите две колони, а в края на работата – последната (Ogle, 1986). Така учителят има възможност да следва или променя предварително планираната си работа. Така например, ако учениците знаят много важни факти за разделното събиране на отпадъци, той може планира повече време за изработване на изделия от опаковъчни материали като част от практическата работа по разбиране ролята на рециклирането за икономиката, природата и обществото.

МНЕНИЯ С КРАЧКИ

При тази техника се използва синхронизирано групово оценяване на учениците. Те може да се изправят встрани от чиновете си или да застанат в редица. Учителят задава въпрос, а учениците правят крачка напред, назад или остават на място в зависимост от своя отговор. Когато ученикът е съгласен с въпрос, извод, хипотеза, твърдение и др., той прави крачка напред, когато е несъгласен – крачка назад, а когато се колебае или няма мнение, остава на място. Някои от учениците могат да обяснят или обосноват своята позиция в зависимост от това как се чувстват и какво е мнението им по определеното твърдение. Така учителят за кратко време получава необходимата му информация и прави оценка.

Важно е да се отбележи, че тази техника дава възможност на учениците да сравнят своите отговори с тези на останалите. Големината на крачките, които правят, също е важен индикатор за степенята на сигурност и увереност в тях (Active Learning, 2007: 31).

ДВЕ ЗВЕЗДИ И ЕДНО ЖЕЛАНИЕ

Тази техника насърчава конструктивно партньорска оценка между учениците. Насочена е към оценяване и стремеж за подобряване на работата по отделна тема или групи умения. Процедурата предвижда след завършване на темата, проекта или груповата работа учениците да запишат като звезди две неща, които смятат, че са изпълнили добре. След това те записват и своето желание за подобряване на работата си в бъдеще (Black & Wiliam, 2009).

Например при екипно украсяване на класната стая ученик може да оцени високо своите идеи и желание за работа, но да си пожелае да бъде по-внимателен при включването си в общите рисунки и изделия в класната стая или да предложи повече идеи при следващия проект.

ОЦЕНЪЧНА МИШЕНА

При тази техника учителите или учениците разделят кръг с различни окръжности по подобие на мишените за стрелба с лък например. Мишената може да съдържа различен брой номерирани концентрични кръгове, в които учениците записват своите мнения, отговори, предложения и др. (Me Inc., 2008: 13).

В зависимост от своя отговор те поставят точка или друго в различните сектори – в този в центъра, ако са съгласни, или в по-крайните, ако се колебаят или не са съгласни, резервирани или нямат мнение. Така оценъчната мишена събира и визуализира общата картина на отговорите на учениците в класа, на мненията им и т.н.

Техниката може да се развие и като оценки в различни сектори с различна геометрична форма – съгласен съм, имам съмнения, не е вярно, трябва да се провери и др.

СВЕТОФАР

Тази техника дава възможност за бързо и ефективно рефлексивно оценяване на усвоени знания чрез колективно вдигане на различни символи: трите цвята от светофара, цифри, знаци, листчета с различни символи и фигури и др.

При задаване на отделни въпроси или в края на урока учениците отговарят, като вдигат червен, зелен или жълт кръг, за да отговорят по различен начин. Тя дава възможност учителите бързо да разбере доколко е усвоено учебно съдържание. Цветните кръгове могат да се използват, за да покажат също и мнението на учениците дали са усвоили правила и процедури, доколко успешно са решили отделни задачи и др. В този случай те избират коя карта ще покажат: зелена, ако са уверени, че са решили задачата или дават положителен отговор на въпроса; жълта, ако смятат, че са успели, но с някои трудности или отделни грешки; червена,

ако не са съгласни с твърдение или не са доволни от начина, по който са решили или са сгрешили задачата (Guyrova et al., 2006: 56 – 57, Stan, 2021).

Отговорите на учениците в процеса на рефлексия и оценяване могат да се осъществят и чрез вдигане на юмрук или няколко пръста. Така при задаване на въпрос те вдигат ръка с отворени пет или три пръста, или със свит юмрук в зависимост от това дали знаят, или се колебаят, или не могат да отговорят на въпроса (вж. Active Learning, 2007).

УСМИВКИ И СЪРЦА

Тези техника за самооценка комбинира оценяване и записване на степенята на усвоените знания или умения, решените задачи, както и удовлетвореността, емоционалните чувства на ученика след решаване на конкретни задачи или в края на работата по темата.

Това може да става с вербални или невербални рефлексивни дейности: описване с кратки думи; дорисуване на устата на човече с различни изражения на лицето; оцветяване на сърчице – в червен цвят при успех, удовлетвореност и позитивни чувства, в жълт цвят при трудности и отделни негативни емоции и преживявания на ученика в края на часа.

ПИТАЙ И ПРЕДВИДИ

Целта е да се оценява умението на учениците да предвиждат ситуации, възможности и последици.

Така те се включват в дейности по разглеждане на снимки или илюстрации и коментират какво се е случило. Учениците са стимулирани да изказват становища за това какъв е проблемът, правилно ли е поведението на децата, защо, какви са последициите от неправилното използване на инструменти и др. Учителят записва предложенията, анализите и аргументите.

МОЯТ ДНЕВНИК

Той може да бъде интересен, забавен и увлекателен, като включва кратки текстове и повече колажи, рисунки, работа с готови форми и др. Може да се оформят и отделни рубрики като: тълковен речник, в който учениците описват и обясняват значението на важни за тях понятия, ценности, емоции, чувства и др.; оценки от своята работа, успехи, в които разказват за свършена работа, решени задачи, трудности и др.; интересни случки, събития; обещания, планове, мечти и надежди; нещата, в които стават по-добри. В последния сектор например могат да се записват всички постижения в различни области – конкретни нови умения като: познаване на системата за разделно събиране на отпадъци в региона, усвояване на технология на преплитане и шиене, управление на велосипед и т.н. Воденето на дневник трябва да се съгласува с родителите и да се подкрепя системно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Използването на разнообразни методи и включването на някои нетрадиционни и иновативни техники могат да повишат ефективността на оценяване и рефлексия; могат по-успешно да установяват и измерват, но и да осъществяват обратна връзка за ефикасно планиране и провеждане на обучението.

Използването на техники като тестови задачи с повече от един верен отговор, електронно портфолио на ученика и класа, автентично оценяване, асоциативен облак, мнение с крачки, оценъчната мишена и др., описани в статията, могат да дадат нови възможности за обективно оценяване, за проследяване на развитието и академичните постижения на учениците.

Те могат да бъдат полезни в ежедневната педагогическа работа на учителите и да се прилагат в различни етапи от процеса на обучение.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Андреев, М. (2001). Процесът на обучението: Дидактика. София: УИ „Св. Климент Охридски“. [Andreev, M. (2001). The learning process: Didactics. Sofia: UI „Sv. Kliment Okhridski“].
- Василев, В. (2006). Рефлексията в познанието, самопознанието и практиката. Пловдив: Макрос. [Vassilev, V. (2006). Reflection in knowledge, self-knowledge and practice. Plovdiv: Macros].
- Гюрова, В., Божилова, В., Вълканова, В., Дерменджиева, Г. (2006). Интерактивността в учебния процес. София: Европрес. [Gyurova, V., Bozhilova, V., Valkanova, V., Dermendzhieva, G. (2006). Interactivity in the learning process. Sofia: Europress].
- Делибалтова, В. (2018). Същност и граници на оценяването на резултатите от обучението. В: Чавдарова – Костова, С., В. Делибалтова, Д. Господинов. (2018). Педагогика. София: УИ „Св. Климент Охридски“. [Delibaltova, V. (2018). Nature and limits of the evaluation of the learning outcomes. In: Chavdarova – Kostova, S., V. Delibaltova, D. Gospodinov. (2018). Pedagogy. Sofia: UI „St. Kliment Ohridski“].
- Стърнбърг, Р., Уилямс, У. (2014). Педагогическа психология. София: Изток-Запад. [Sternberg, R. & Williams, W. (2014). Educational Psychology. Sofia: East-West].
- Хуторской, А. (2001). Современная дидактика. Санкт Петербург: Питер.
- Петров, П. (2016). Съвременна дидактика. София: Авангард Прима. [Petrov, P. (2016). Modern didactics. Sofia: Avangard Prima].
- Радев, П. (2005). Обща училищна дидактика. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. [Radev, P. (2005). General school didactics. Plovdiv: UI „Paisii Hilendarski“].
- НАРЕДБА № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците, обн. – ДВ, бр. 74 от 20.09.2016 г., в сила от 20.09.2016 г.; изм. и доп., бр. 78 от 29.09.2017 г., в сила от 29.09.2017 г. [ORDINANCE № 11 of

- 01.09.2016 for evaluation of the results of the students' education Prom. – SG, no. 74 of 20.09.2016, in force since 20.09.2016; ed. and add., no. 78 from 29.09.2017, in force from 29.09.2017].
- Active Learning and Teaching Methods for Key Stage 1&2. (2007). Belfast: A PMB Publicaton.
- Black, P. & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21 (1), 5 – 31.
- Me Inc.Thematic Unit. (2008). Belfast: CCEA. <https://ccea.org.uk/>.
- Mueller, J. (2005). The authentic assessment toolbox: enhancing student learning through online faculty development. *Journal of Online Learning and Teaching*, 1(1), 1 – 7.
- Mueller, J. (2016). Authentic assessment toolbox. <http://jfmuller.faculty.noctrl.edu/toolbox/whatisit.htm>.
- Ogle, D. (1986) K-W-L: A Teaching Model That Develops Active Reading of Expository Text. *The Reading Teacher*. 1986, 39, 564 – 570.
- Saarinen, A., Seitamaa-Hakkarainen, P., & Hakkarainen, K. K. (2017). The functions and benefits of the eportfolio in craft education at the primary level. *Design and Technology Education: an International Journal*, 21(3).
- Stan, L. A. (2021). The „Traffic Light“ Method in the Context Evaluation-Self-Evaluation of Preschoolers. *Acta Didactica Napocensia*, 14(1), 208 – 213.
- Theodosiadou, D., & Konstantinidis, A. (2015). Introducing e-portfolio use to primary school pupils: Response, benefits and challenges. *Journal of Information Technology Education: Innovations in Practice*, 14(1), 17 – 38.
- Wiggins, G. P. (1993). *Assessing student performance: Exploring the purpose and limits of testing*. Jossey-Bass.
- Moon, J. (2004). *A Handbook of Reflective and Experiential Learning: Theory and Practice*. London, NY: Routledge.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: a guide to teaching and learning methods*. Oxford: Further Education Unit, Oxford Polytechnic.
- Yang, J. (2018). *Teachers' Role in Developing Healthy Self-esteem in Young Learners: A study of English language teachers in Finland*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Black, P. & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21 (1), 5 – 31.
- Möller, J., & Marsh, H., W. (2013). Dimensional Comparison Theory. *Psychological Review*, 120 (3), 544 – 560.

За автора:

Любен Витанов – доц. дн, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата, катедра „Начална училищна педагогика“. Област на научните интереси: методика на обучение по технологии и предприемачество, методика на педагогическата работа в часа на класа, методи за активно учене и др.
Адрес: ФНОИ, София, бул. „Шипченски проход“ № 69А
E-mail: lvitanov@uni-sofia.bg

About the Author:

Lyuben Vitanov – Assoc. Prof., DSc, Faculty of Education Sciences and the Arts, Sofia University, „St. Kliment Ohridski“, Department of Primary School Education. Scientific interest: pedagogical work in class, the technology and entrepreneurship education, the active learning and more.

Address: Faculty of Educational Studies and the Arts, 1574 Sofia, 69A Shipchenski Prohod Str.

E-mail: lvitanov@uni-sofia.bg